

PLAN DYDAKTYCZNY
DOTYCZĄCY PODRĘCZNIKA DO GEOGRAFII klasa1
(SZKOŁA PONADPODSTAWOWA, ZAKRES PODSTAWOWY)

Na realizację materiału dotyczącego geografii fizycznej, który został przedstawiony w podręczniku autorstwa Zbigniewa Zaniewicza Wydawnictwa Pedagogicznego OPERON, proponuje się przeznaczyć 30 godzin dydaktycznych. Przykładowe rozdysponowanie tych godzin przedstawia tabela.

Lp.	Nazwa działu	Proponowana liczba godzin
1.	Źródła informacji geograficznej	5
2.	Ziemia we Wszechświecie	4
3.	Atmosfera	6
4.	Hydrosfera	4
5.	Litosfera	6
6.	Pedosfera i biosfera	3
7.	Zajęcia terenowe	2
RAZEM		30

Krótki przewodnik do planu dydaktycznego:

Plan dydaktyczny zawarto w tabelach, których jest siedem: sześć odnosi się bezpośrednio do działów wynikających z tematyki określonej w podstawie programowej dla klasy pierwszej, zaś siódma zawiera zajęcia terenowe, które z racji na swą specyfikę można zrealizować w dowolnym momencie roku szkolnego. Biorąc pod uwagę warunki pogodowe oraz stan wiedzy uczniów, najkorzystniejszym terminem wydaje się czerwiec, kiedy podstawa programowa została zrealizowana, a pogoda sprzyja takim zajęciom. Tematyka każdego z działów nauczania kończy się jedną godziną przeznaczoną na powtarzanie i utrwalanie zdobytych wiedzy i umiejętności.

W pierwszej kolumnie zapisano numer kolejny i proponowany temat lekcji. Dalej liczbę godzin/jednostek lekcyjnych przeznaczonych na realizację danego tematu. W kolumnach 3 i 4 mamy podano lekcję na tle wymagań podstawy programowej (jej treści nauczania) oraz w podręczniku, np.:

- zapis w kolumnie 3 – 1.1, 1.7 odnosi się do treści podstawy programowej,
- zapis w kolumnie 4 – I.1 to wskazanie rozdziału (I) i tematu (1) w podręczniku.

W kolumnie 5 nauczyciel znajdzie „cel ogólny” lekcji wynikający z podstawy programowej nauczania geografii. Na jego podstawie nauczyciel konstruuje cele szczegółowe, uwzględniając cechy zespołu klasowego, z którym pracuje, oraz środki dydaktyczne, którymi dysponuje. W kolumnie 6 zaproponowano „wiodącą umiejętność” kształtowaną u uczniów podczas lekcji. Nauczyciel powinien ją zweryfikować, dostosowując do potencjału zespołu klasowego.

Pod tabelą zaproponowano kolejne elementy ważne przy planowaniu lekcji, czyli środki dydaktyczne, którymi można wzbogacić lekcję, oraz metody nauczania. W przypadku środków dydaktycznych – oczywiście na lekcji będą wykorzystywane podręcznik, atlas, mapy ściennie, dostępne środki audiowizualne. Tych środków nie wymieniono, ale zaproponowano środki trudniej dostępne, odpowiednio dobrane do realizowanego materiału.

Ważnym, a może najważniejszym, elementem planu lekcji są metody nauczania. Odpowiedni ich dobór do możliwości zespołu klasowego (z uwzględnieniem indywidualizacji nauczania) warunkuje skuteczność procesu nauczania – uczenia się. To odpowiednio dobrane metody pracy na lekcji stymulują motywację ucznia. Powinniśmy jako nauczyciele pamiętać, że dziś mamy do czynienia z nowym uczniem i nową rzeczywistością w edukacji, a to wymaga od nas przygotowania innego zestawu narzędzi pracy (metod i środków dydaktycznych) niż w XX wieku. Szeroki dostęp do informacji w internecie, w postaci e-materiałów (np. www.scholaris.pl, www.ore.edu.pl, www.ceo.org.pl, www.zmianyklimatu.pl), e-podręczników (www.ore.edu.pl) itp. sprawia, że zadaniem współczesnej szkoły jest nie tylko nauczanie treści i umiejętności zawartych w podstawie programowej, lecz także (a może przede wszystkim) nauczanie przetwarzania docierających informacji, nauczanie umiejętności krytycznego na nie spojrzenia oraz tak ważnych w geografii – rozwijania wyobraźni i przewidywania skutków, m.in. działań człowieka. Na większości lekcji jest wykorzystywana nie jedna, a kilka metod pracy, by absorbować uwagę ucznia i skupiać na ważnych treściach i umiejętnościach. Jakimi metodami się posłużyć? O ich doborze powinien decydować potencjał zespołu klasowego oraz możliwości szkoły.

Pracujemy w szkole XXI wieku, żyjemy w antropocenie, dlatego powinniśmy nawiązywać, jeśli to tylko możliwe, do idei rozwoju zrównoważonego, która wymaga od nas takiego gospodarowania zasobami Ziemi, by przyszłe pokolenia mogły na niej również żyć, a nie tylko egzystować.

Dział 1. Źródła informacji geograficznej

Numer i proponowany temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6
1. Źródła informacji geograficznej	1	1.1, 1.7, 1.8	I.1	prezentacja różnorodności źródeł informacji geograficznej	praktyczne wykorzystanie źródeł informacji
2. Mapa i jej elementy	2	1.2, 1.3, 1.6	I.2	poznanie elementów mapy	posługiwanie się mapą
3. Metody prezentacji zjawisk na mapach	1	1.2, 1.4, 1.5	I.3	przedstawienie kartograficznych metod prezentacji zjawisk na mapach	czytanie mapy
4. Źródła informacji geograficznej – utrwalenie wiadomości	1	jw.	ostatnia w dziale I	usystematyzowanie zdobytej wiedzy i utrwalenie nabytych umiejętności	selekcjonowanie wiedzy i utrwalenie nabytych umiejętności

Preferowane metody nauczania:

- praca z mapą,
- interpretacja wykresu, tabeli,
- dyskusyjne, np. na temat wykorzystania odpowiednich metod przedstawiania zjawisk na mapach,
- SWOT,
- lapbook.

Sugerowane środki dydaktyczne:

- mapy turystyczne,
- mapy topograficzne,
- GPS,
- rocznik statystyczny lub tablice geograficzne,
- pozapodręcznikowe źródła wiedzy, np. GIS.

Dział 2. Ziemia we Wszechświecie

Numer i proponowany temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6
1. Ziemia we Wszechświecie	1	2.1, 2.3, 2.4, 2.5	II.1	poznanie budowy Układu Słonecznego i teorii powstania Wszechświata	selekcjonowanie informacji
2. Ruch obrotowy Ziemi	1	2.2	II.2	uświadomienie wpływu ruchu obrotowego Ziemi na życie na naszej planecie	dostrzeganie związku między ruchem obrotowym Ziemi a zachodzącymi na niej zjawiskami
3. Ruch obiegowy Ziemi	1	2.2	II.3	uświadomienie wpływu ruchu obiegowego Ziemi na życie na naszej planecie	dostrzeganie związku między ruchem obiegowym Ziemi a zjawiskami na niej zachodzącymi
4. Wpływ ruchów Ziemi na życie na jej powierzchni – powtórzenie	1	jw.	ostatnia w dziale II	usystematyzowanie zdobytej wiedzy i utrwalenie umiejętności	selekcjonowanie wiadomości i utrwalanie umiejętności

Preferowane metody nauczania:

- rozmowa kierowana,
- nauczanie wyprzedzające,
- grywalizacja/gamifikacja,
- praktyczne ćwiczenia w określaniu rodzajów czasu,

- dyskusyjne lub dociekań filozoficznych, np. na temat teorii powstania Wszechświata,
- mapy mentalnej lub myślenia graficznego/wizualnego.

Sugerowane środki dydaktyczne:

- globus (indukcyjny i fizyczny),
- schemat budowy Układu Słonecznego,

- tellurium,
- mapa stref czasowych,
- wizyta w planetarium,
- obserwacja nieba,
- film (np. „Czas jako następstwo ruchu obrotowego Ziemi”
<https://www.youtube.com/watch?v=rSiHUAdVRNM>),
- prezentacja.

Dział 3. Sfery Ziemi – atmosfera

Numer i proponowany temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6
1. Obieg ciepła w atmosferze – temperatura powietrza	1	3.1, 3.2, 3.5	III.1	poznanie czynników wpływających na zróżnicowanie temperatury powietrza	czytanie schematów, wykresów, map tematycznych
2. Woda w atmosferze - opady i osady atmosferyczne	1	3.5, 3.7	III.2	poznanie czynników wpływających na zróżnicowanie opadów na Ziemi	czytanie schematów, wykresów, map tematycznych
3. Ciśnienie atmosferyczne – cyrkulacja globalna	1	3.2, 3.3, 3.7	III.3	zrozumienie mechanizmu powstawania wiatrów stałych i zmiennych	czytanie schematów, wykresów, map tematycznych
4. Prognoza pogody. Mapa synoptyczna	1	3.4	III.4	znaczenie prognozowania pogody	czytanie map synoptycznych
5. Klimaty kuli ziemskiej	1	3.5, 3.6	III.5	zrozumienie strefowości klimatów na Ziemi	rozpoznawanie stref klimatów na podstawie położenia i klimatogramów

Numer i proponowany temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6
6. Znaczenie atmosfery dla życia na Ziemi – powtórzenie	1	jw.	ostatnia w dziale III	utrwalenie wiadomości i nabytych umiejętności	selekcjonowanie wiedzy i porządkowanie umiejętności

Preferowane metody nauczania:

- analiza danych klimatycznych w tabelach i wykresach,
- analiza i interpretacja map tematycznych,
- sketchnoting,
- dociekań filozoficznych,
- JIGSAW (układanka),
- lapbook,
- obserwacja,
- nauczanie wyprzedzające.

Sugerowane środki dydaktyczne:

- ciąg map synoptycznych,
- zestaw klimatogramów,
- narzędzia myślenia krytycznego (TOC), np. gałąź logiczna, chmura,
- film,

- animacja (np. skutki globalnego ocieplenia: <http://scholaris.pl/resources/run/id/61999>),
- prezentacja,
- internet (np. o zmianach klimatycznych),
- bieżące wiadomości z mediów.

Dział 4. Sfery Ziemi – hydrosfera

Numer i temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6
1. Woda na Ziemi. Właściwości wód morskich	1	4.1, 4.2, 4.3	IV.1	uświadomienie szczupłości zasobów wód słodkich	myślenie przyczynowo-skutkowe
2. Rzeki	1	4.4	IV.2	zróznicowanie sieci rzecznej świata	posługiwanie się mapą
3. Lodowce i lądolody	1	4.5, 4.6	IV.3	zrozumienie genezy i rozmieszczenia lodowców i lądolodów	myślenie przyczynowo-skutkowe
4. Znaczenie hydrosfery dla życia na Ziemi	1	jw.	ostatnia w dziale IV	utrwalanie nabytej wiedzy i umiejętności	posługiwanie się zdobytą wiedzą i umiejętnościami

Preferowane metody nauczania:

- SWOT,
- JIGSAW,
- dociekań filozoficznych,
- dyskusja (np. panelowa),
- burza mózgów,
- lapbook,

Sugerowane środki dydaktyczne:

- film (np. lodowce górskie: <http://scholaris.pl/resources/run/id/61761>; Perito Moreno największy lodowiec na świecie: www.youtube.com/watch?v=fP6dHJI6DFs),
- schematy,
- narzędzia myślenia krytycznego, np. chmura, gałąź logiczna,
- mapy tematyczne.

Dział 5. Sfery Ziemi – litosfera

Numer i temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6
1. Budowa wnętrza Ziemi	1	5.1	V.1	usystematyzowanie wiedzy na temat budowy Ziemi	czytanie schematów, rysunków, przekrojów
2. Minerale i skały	1	5.4	V.2	zrozumienie genezy wybranych minerałów i skał magmowych	rozpoznawanie wybranych minerałów i skał
3. Procesy wewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi	1	5.2	V.3	uświadomienie wpływu procesów wewnętrznych na rzeźbę powierzchni Ziemi	myślenie przyczynowo-skutkowe
4. Procesy zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi: wietrzenie i działalność wiatru	1	5.3	V.4	uświadomienie wpływu wietrzenia i działalności wiatru na rzeźbę powierzchni Ziemi	myślenie przyczynowo-skutkowe
5. Procesy zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi przy udziale wody	1	5.3	V.5	uświadomienie roli wody w procesach kształtujących powierzchnię Ziemi	myślenie przyczynowo-skutkowe
6. Procesy egzo- i ednogeniczne rzeźbiarzami powierzchni Ziemi – powtórzenie	1	jw.	ostatnia w dziale V	utrwalenie nabytych wiedzy i umiejętności	porządkowanie nabytej wiedzy i umiejętności

Preferowane metody nauczania:

➤ JIGSAW,

- mapa mentalna,
- obserwacja,
- dyskusja panelowa,
- sketchnoting,

Sugerowane środki dydaktyczne:

- schemat budowy wnętrza Ziemi,
- okazy minerałów i skał,
- okazy skamieniałości,

- film (np. „Pierścień ognia”:
<https://www.youtube.com/watch?v=pP4MuT-FJt4> , „Budowa wnętrza Ziemi”:
<https://www.youtube.com/watch?v=N9ncfAsmiSg&list=PLPzLI-I-Yu2PxsR4kRaorSJLBvPvj5GTVI>),
- prezentacja,
- mapa: geologia – tektonika.

Dział 6. Sfery Ziemi – pedosfera i biosfera

Numer i temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6
1. Procesy glebotwórcze i typy gleb	1	6.1, 6.2	VI.1	usystematyzowanie wiadomości na temat genezy gleb i ich zróżnicowania	analiza profilu glebowego
2. Roślinność na Ziemi. Strefy klimatyczno-roślinno-glebowe	1	6.3, 6.4	VI.2	wykazanie zróżnicowania flory na Ziemi oraz przyczyn tego zróżnicowania	posługiwanie się zdobytą wiedzą

Numer i temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6
3. Związek między klimatem, roślinnością a glebami – powtórzenie wiadomości	1	jw.	ostatnia w dziale VI	usystematyzowanie zdobytej wiedzy/utrwalenie nabytych umiejętności	selekcjonowanie wiedzy/porządkowanie umiejętności

Preferowane metody nauczania:

- grywalizacja/ gamifikacja,
- lapbook,
- mapa mentalna,
- kula śnieżna
- film.
- schemat strefowości i piętrowości flory,
- narzędzia myślenia krytycznego, np. gałąź logiczna,
- film (np. „Strefy krajobrazowe Ziemi”: <https://www.youtube.com/watch?v=eqkMrpmbn78>),
- prezentacje uczniowskie.

Sugerowane środki dydaktyczne:

- profile gleb,

Lekcja w terenie

Numer i temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6

Numer i temat lekcji	Liczba godzin	Lokalizacja lekcji w		Cel ogólny lekcji	Umiejętność wiodąca lekcji
		podstawie programowej	podręczniku		
1	2	3	4	5	6
1. Zajęcia terenowe	2	6.1, 6.2	VI.1, VI.2	usystematyzowanie wiadomości na temat środowiska w odniesieniu do najbliższej okolicy	wykorzystanie zdobytej wiedzy w praktyce

Preferowane metody nauczania:

- projekt,
- eduScrum,
- obserwacja,
- grywalizacja/gamifikacja.

Sugerowane środki dydaktyczne:

- mapa lub szkic okolicy/parku, w której/którym planujemy zajęcia,
- karty pracy przygotowane przez nauczyciela lub uczniów,
- walizka ekobadacza do badania pH gleby, czystości wody, czystości powietrza,
- gnomon (można wykorzystać do pomiaru wysokości względnej),
- stoper, taśma miernicza (gdy chcemy mierzyć prędkość przepływającej wody w rzece),
- przyrządy do pomiaru składników pogody (termometr, wiatromierz, ciśnieniomierz),
- atlasy: chmur, roślin, zwierząt itp.